

дошкільної освіти за критеріями (ціннісно-мотиваційний, когнітивно-операційний, особистісно-оцінювальний) та показниками (внутрішня мотивація до професійної діяльності, застосування управлінських методів у конкретних ситуаціях, лідерські якості).

Ключові слова: управлінська культура, заклад дошкільної освіти, керівник, лідерські якості, мотивація до професійного розвитку.

Дата надходження статті до видання: 27.04.2026 р.

Дата прийняття статті до друку після рецензування: 11.05.2026 р.

Дата публікації: 29.05.2026 р.

УДК 378.016:94(477)+378.016:008(477)

DOI 10.31865/2077-1827.2(110)2026.361516

**METHODOLOGICAL, PHILOSOPHICAL AND DIDACTIC FEATURES OF
TEACHING THE COURSE "HISTORY AND CULTURE OF UKRAINE"
AT DSPU**

**МЕТОДОЛОГІЧНІ, КУЛЬТУРОСОФСЬКІ Й МЕТОДИЧНІ
ОСОБЛИВОСТІ ВИКЛАДАННЯ КУРСУ «ІСТОРІЯ ТА КУЛЬТУРА
УКРАЇНИ» В ДДПУ**

Володимир Федь

доктор філософських наук, професор,

E-mail: ddpudoc@gmail.com

ORCID: 0000-0002-4786-1313

ДВНЗ «Донбаський державний
педагогічний університет», Україна

Volodymyr Fed

D.Sc. of Philosophy, Professor,

E-mail: ddpudoc@gmail.com

ORCID: 0000-0002-4786-131

SHEI "Donbas State Pedagogical
University", Ukraine

ABSTRACT

The article examines the methodological, philosophical and didactic features of teaching the integrated course "History and Culture of Ukraine" (HCU) at Donbas State Pedagogical University (DSPU). The urgency of the problem is conditioned by the need to form a holistic historical-cultural worldview in students of all bachelor's specialities in conditions of ongoing Russian aggression. The study employs the competence-based, civilisational, axiological and culturological approaches to higher education. The article reveals the philosophical foundations of the course: culture is analysed not merely as a set of facts and artefacts, but as the existential horizon of human existence in the hermeneutical tradition of H.-G. Gadamer and the national-philosophical thought of D. Chyzhevskiy and H. Skovoroda. The concept of "culturological approach" is introduced as a synthesis of cultural studies and

philosophy of culture that allows students to ask not only "what happened?" but "what does it mean for the human being?" Special attention is paid to the course's role in forming key competencies stipulated by DSPU's educational programmes (Order No. 251 of 28.06.2024): civic and social competence, cultural competence, critical thinking, and communicative competence. The structure of the methodological guide authored by V. A. Fed (DSPU, 2026), covering 16 practical classes, is analysed. The article describes and justifies interactive teaching methods: comparative tables, essays, source analysis, mind mapping, digital projects, and thematic glossaries. Conclusions highlight the importance of integrating the course HCU with philosophy, culturology and hermeneutics and the prospects for developing philosophical reflection as a learning outcome.

Key words: *history and culture of Ukraine, culturosophical approach, philosophy of culture, hermeneutics, competence-based approach, national identity, educational programme.*

Актуальність теми. Курс «Історія та культура України» (ІКУ) є обов'язковою нормативною дисципліною для здобувачів бакалаврського рівня усіх спеціальностей ДДПУ. В умовах повномасштабного воєнного вторгнення Росії та системних атак на українську ідентичність викладання цього курсу набуває особливої суспільної та педагогічної ваги: він покликаний не лише транслювати знання, але й формувати світогляд, систему цінностей і громадянську позицію майбутнього фахівця. Реформа вищої освіти, закріплена у Законі України «Про вищу освіту» (2014), вимагає переходу від репродуктивного до компетентнісного навчання, що актуалізує питання методологічних і методичних засад викладання курсу (Федь, 2026).

Водночас курс ІКУ ставить перед викладачем завдання, що виходять далеко за межі звичайного академічного курсу. Культура – це не сумарний результат людської діяльності, який можна описати хронологічно й систематизувати у таблицях. Вона є, за точним визначенням М. Поповича, «світом людського духу», що пронизує кожний вчинок, кожен вибір і кожне відчуття людини (Попович, 1998). Тому курс ІКУ потребує не лише культурологічного, а й культурософського підходу – такого, що ставить питання про сенс, а не лише про факт.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Методику викладання вітчизняної історії та культури у вищій школі розробляли В. Власов, Я. Грицак, С. Кульчицький, П. Голочко. Питання філософського осмислення культури в навчальному процесі порушували В. Горський, А. і І. Бички, М. Попович. Фундаментальний внесок у розуміння культури як смислового горизонту зробили Г.-Г. Гадамер з його герменевтичною концепцією «злиття горизонтів» (Гадамер, 2000), П. Рікер із концепцією наративної ідентичності (Рікер, 2002), а також Д. Чижевський – у дослідженні специфіки українського духу (Чижевський, 2005).

Особливою темою для курсу ІКУ є спадщина Григорія Сковороди – першого українського філософа, який поставив питання про культуру як шлях самопізнання і «сродної праці» (Сковорода, 1994). Сковородинська ідея «внутрішнього чоловіка» та єдності людини з Богом і природою є не архаїчною

несподіванкою, а глибоко сучасним концептом для осмислення культурної ідентичності в умовах екзистенційної загрози. Питання специфіки національної культурофілософської традиції – «філософії серця» – досліджував В. Горський, вказуючи на її відмінність від раціоналістичних моделей Заходу (Горський, 1998).

Разом із тим методологічне та методичне забезпечення курсу ІКУ в ДДПУ залишається недостатньо висвітленим у науковій літературі. Опублікований у 2026 р. навчальний посібник В. А. Федя є системною спробою задокументувати методичну концепцію курсу стосовно 22 спеціальностей ДДПУ (Федь, 2026).

Формулювання цілей (мета) статті, постановка завдання. Мета статті – розкрити методологічні, культурософські та методичні особливості викладання курсу ІКУ в ДДПУ: обґрунтувати філософський вимір курсу через концепції філософії культури; проаналізувати його роль у формуванні ключових компетентностей відповідно до освітніх програм ДДПУ; описати систему методів і форм роботи, що синтезують культурологічний та філософський підходи.

Виклад основного матеріалу дослідження з повним обґрунтуванням отриманих наукових результатів. Культурософський підхід як методологічна основа курсу. Перш ніж розглядати методіку, необхідно прояснити саму ідею культури, яка лежить в основі курсу. Культурологія як наука описує і класифікує культурні явища; але філософія культури – або культурософія – запитує про їхній сенс для людини. Це розрізнення є вирішальним для педагогіки: можна знати, що таке барокова архітектура, і не розуміти, чому вона виникла саме тоді і чому є важливою сьогодні.

Термін «культурософія» (від лат. *cultura* і грецьк. *sophia* – мудрість) використовується у вітчизняній традиції для позначення філософської рефлексії над культурою як цілісним явищем (Шейко & Тишевська, 2010). На відміну від культурології, що є переважно описовою дисципліною, культурософія ставить телеологічні та аксіологічні питання: заради чого існує культура? що означає «бути людиною культури»? як культура формує і деформує людський дух? Саме ці питання мають визначати дух викладання курсу ІКУ.

Методологічно культурософський підхід спирається на три філософських традиції. Перша – герменевтична: Г.-Г. Гадамер показав, що розуміння тексту (а культурна пам'ять є завжди текстом – літописом, іконою, законом, піснею) відбувається через «злиття горизонтів» інтерпретатора та автора (Гадамер, 2000). Звідси витікає педагогічна настанова: вивчення минулого є не архівною роботою, а живим діалогом між здобувачем і минулим, нашими предками. Коли здобувач читає «Повчання» Володимира Мономаха або «Слово про закон і благодать» Іларіона, він не вивчає «мертвий текст» – він зустрічається з людиною, яка відповідала на схожі виклики іншими засобами.

Друга традиція – наративна: П. Рікер довів, що ідентичність людини (і, за аналогією, народу) конститується через оповідь – через наратив, що поєднує минуле, теперішнє і майбутнє в осмислену єдність (Рікер, 2002). Українська культура є саме такою оповіддю: від трипільських протоміст і скіфського «звіриного стилю» – через козацьке бароко і «Розстріляне відродження» – до сьогоднішнього опору. Курс ІКУ буде цей наратив разом зі здобувачем, допомагаючи йому усвідомити себе не глядачем, а продовжувачем цієї оповіді.

Третя традиція – українська «філософія серця»: від Сковороди через

Юркевича до сучасної думки. Сковородинська ідея «сродної праці» – праці, що відповідає внутрішній природі людини, – є глибоко педагогічною: вона вимагає від викладача допомогти студентові знайти власний зв'язок з культурою, а не просто засвоїти каталог фактів. Чижевський у своїй аналізі «духу» нації виявив, що українській ментальності притаманні кордоцентризм (перевага почуття над рацією), ліризм та прагнення до свободи (Чижевський, 2005) – риси, що прямо відображені у структурі курсу через увагу до народної культури, поетичних і художніх пам'яток.

Курс ІКУ в контексті освітніх програм ДДПУ: компетентнісний вимір. Відповідно до наказу ДДПУ від 28.06.2024 № 251 «Про затвердження та введення в дію освітніх програм першого (бакалаврського) та другого (магістерського) рівнів», курс ІКУ включено до навчальних планів усіх 22 бакалаврських освітніх програм університету – від «Дошкільної освіти» та «Початкової освіти» до «Соціальної роботи», «Менеджменту», «Фізичної терапії» та «Філології». Це означає, що дисципліна функціонує як наскрізна загальноосвітня складова підготовки фахівця, незалежно від спеціальності (Набокова, 2024).

Серед загальних компетентностей (ЗК), які курс формує безпосередньо, виокремлюються: здатність до абстрактного мислення, аналізу та синтезу (через роботу з першоджерелами, порівняльні таблиці, есе); здатність спілкуватися державною мовою; здатність до міжособистісної взаємодії та роботи в команді (через «круглий стіл», конференцію, дискусію); здатність вчитися й оволодівати сучасними знаннями.

Центральне місце займають дві компетентності, що є прямою місією курсу ІКУ в умовах збройного конфлікту. Громадянська та соціальна компетентність – здатність діяти як відповідальний громадянин, усвідомлювати зв'язок між особистою свободою та суспільними обов'язками – формується через осмислення Акту проголошення незалежності, дисидентського руху, подій Голодомору і Майдану. Загальнокультурна компетентність – здатність аналізувати й оцінювати досягнення національної та світової культури – є серцевиною культурософського виміру: від трипільської кераміки до барокових іконостасів і авангарду «Розстріляного відродження». Для майбутніх педагогів (спеціальності 012, 013, 014) курс формує також фахову здатність виховувати в учнів ціннісне ставлення до культурної спадщини. Для студентів соціальних та гуманітарних спеціальностей – здатність враховувати соціально-культурний контекст у фаховій діяльності. Таким чином, курс ІКУ функціонує як системний компетентнісний ресурс, що надає освітнім програмам різних спеціальностей спільного ціннісного та культурофілософського ядра.

Науково-концептуальні засади курсу. Курс ІКУ в ДДПУ будується на чотирьох методологічних підходах. Компетентнісний підхід вимагає, щоб здобувач не лише знав, але й умів аналізувати, зіставляти, аргументувати й застосовувати знання у нестандартних ситуаціях. Цивілізаційний підхід розглядає Україну як самостійний цивілізаційний суб'єкт, органічно пов'язаний з європейським простором, але з власними культурними кодами та державотворчими традиціями (Мицько, 2024). Аксиологічний підхід свідомо орієнтує здобувачів на осмислення цінностей свободи, гідності і культурної

спадкоємності. Нарешті, культурософський підхід – новий для вітчизняної методики курсів ІКУ – вводить питання про сенс і значення культурних явищ для людської особистості, пов'язуючи академічні знання з екзистенційним досвідом здобувача.

Принцип «двох вимірів» кожної теми – поєднання історичного (події, процеси, постаті) та культурософського (світогляд, ментальність, екзистенційний сенс явища) – дозволяє уникнути як надмірного «фактологізму», так і безпредметного «культурфілософствування» (Федь, 2026; Грицак, 2023). Наприклад, тема «Дохристиянська культура» не просто описує трипільські артефакти, але ставить питання: який образ світу стоїть за символікою трипільської кераміки? яке розуміння людини і природи втілене в слов'янському язичництві? Тема «Українське бароко» не зупиняється на архітектурних стилях, а запитує: чому саме бароко – з його драматичним відчуттям краси і тлінності – стало «своїм» для українців доби козацтва?

Структура навчального посібника та тематичне охоплення. Посібник В. А. Федя (2026) охоплює 16 тем, що утворюють повний хронологічний ланцюжок: від дохристиянської доби (теми 1–2) – через Київську державу, Галицько-Волинське князівство, литовсько-польський та козацький періоди (теми 3–8) – до ХІХ–ХХ ст. і незалежної України (теми 9–16). Кожна тема структурована однаково: план заняття, розгорнуті методичні поради до кожного питання, завдання для самостійної роботи, рекомендована література. Тематичний розподіл враховує специфіку аудиторії: посібник адресований здобувачам 22 спеціальностей і побудований так, щоб здобувач будь-якого фаху міг сформулювати зв'язок теми зі своєю майбутньою діяльністю (Федь, 2026).

Вагомою перевагою посібника є те, що він не обмежується суто українським матеріалом, а послідовно вписує українську культуру в ширший контекст: античні поліси Північного Причорномор'я, візантійська спадщина, ренесансні і барокові впливи, зв'язок з європейськими інтелектуальними течіями. Це відповідає методологічному принципу, сформульованому Я. Грицаком: Україна є частиною «нормальної» (не ексклюзивної) європейської траєкторії, і саме цей погляд дозволяє студентові позбутися комплексу «меншовартості» та «периферійності» власної культури (Грицак, 2023).

Методичні функції основних форм навчання. Курс реалізується у трьох взаємодоповнюючих формах. Лекція виконує орієнтаційно-інформаційну та — у культурософському вимірі – герменевтичну функцію: викладач не просто повідомляє факти, але демонструє спосіб смислового читання культурних явищ. Тексти лекцій розміщено на платформі Moodle ДДПУ, де здобувачі мають до них цілодобовий доступ.

Практичне заняття є центральною формою навчання. Посібник передбачає різноманітні формати: дискусію, розгорнуту бесіду, «круглий стіл», конференцію, захист проєктів. Оцінювання є накопичувальним: максимум 3 бали за одне заняття, 42 бали – за семестр практичних занять і стільки ж – за самостійну роботу (Федь, 2026). Самостійна робота включає дослідницькі та рефлексивні завдання, результати яких презентуються під час наступного заняття.

Система методів: синтез культурологічного та філософського. Посібник пропонує розгалужену систему методів, доповнену культурософським виміром.

Порівняльні таблиці («Традиційне та сучасне розуміння предмету ІКУ», «Особливості бароко в Україні та Західній Європі») розвивають аналітичне мислення. Однак у культурософській перспективі вони набувають додаткового виміру: порівнюючи, наприклад, слов'янське язичництво і грецьку міфологію, здобувач ставить питання не лише «чим вони відрізняються?», але «яке розуміння людини в кожному з них закладено?».

Есе (до 2 сторінок) із проблемними тезами – «Язичництво як фундамент української ментальності», «Чи була неминучою поразка УНР?», «Бароко як стиль екзистенційного переживання» – формують навички авторської позиції, що є по суті філософською практикою: вміння обстоювати думку аргументами, а не авторитетом джерела. О. Забужко, аналізуючи феномен Лесі Українки, вказала на важливість «конфлікту міфологій» як продуктивного інтелектуального стану (Забужко, 2009): саме цього стану – продуктивного напруження між різними інтерпретаціями – навчає правильно побудоване есе.

Аналіз першоджерел – літописів, законодавчих актів, мемуарів, хронік – набуває в культурософській перспективі характеру герменевтичної практики. Читаючи «Повчання» Мономаха або козацький літопис Самійла Величка, здобувач навчається «чути» автора крізь товщу часу – саме те, що Гадамер називав «злиттям горизонтів» (Гадамер, 2000). Це не лише вправа з критичного мислення, але й досвід живої присутності минулого.

Ментальні карти й опорні схеми візуалізують складні понятійні структури – пантеон слов'янських богів, трирівневу космологічну модель Прав-Яв-Нав, структуру Гетьманщини. Цифрові проєкти із застосуванням Marbox, Canva, Prezi та відеосервісів розвивають цифрові компетентності. Тематичні глосарії (не менше 10–20 термінів) формують понятійний апарат і готують здобувачів до роботи з науковою літературою (Федь, 2026).

Важливим методичним інструментом культурософського підходу є «питання-зондування» – питання, що не мають однозначної відповіді і вимагають філософського мислення: «Чи можлива державність без культурної ідентичності?», «Що гине разом з мовою?», «Чому тоталітаризм знищує мистецтво першим?». Такі питання перетворюють заняття з навчального на філософське, формуючи у здобувача звичку мислити культуру зсередини, а не споглядати її ззовні.

Аксіологічний вимір курсу та критичне мислення в умовах інформаційної агресії. Принциповою особливістю курсу ІКУ в ДДПУ є свідомий аксіологічний вибір. Курс не претендує на «нейтральність»: у ситуації, коли ворог системно знищує українську культурну пам'ять, нейтральне викладання є, по суті, ненейтральним, бо воно сприяє забуванню. Разом з тим він послідовно навчає здобувачів розрізняти факт та інтерпретацію, первинне джерело і пропаганду, наукову дискусію і маніпуляцію. Дискусійні питання (роль Переяславської ради 1654 р., оцінка діяльності ОУН–УПА, причини Голодомору) розглядаються через призму різних наукових концепцій (Толочко, 2024; Кульчицький & Мироненко, 2023).

Відповідно до редакційної політики провідних фахових видань України, посібник орієнтує здобувачів на роботу з україномовними науковими виданнями, цифровими архівами (ЦДІАК, Інститут національної пам'яті) та

авторитетними зарубіжними дослідженнями. Важливою настановою є критичне ставлення до джерел країни-агресора (Козак, 2024; Мицько, 2024).

Міждисциплінарні зв'язки та перспективи розвитку. Курс ІКУ органічно пов'язаний з філософією (концепції ментальності, екзистенції, ідентичності), соціологією (суспільні рухи), мистецтвознавством (бароко, авангард, соцреалізм) та педагогікою. Особливо важливим є синтез із лекційним курсом філософії, що читається на тій самій кафедрі: разом вони утворюють єдину гуманітарну вісь університетської освіти в ДДПУ. Кафедра ФІСГД активно розвиває дистанційний компонент курсу на платформі Moodle (<https://moodle.ddpu.edu.ua/course/view.php?id=590>), де розміщено тексти лекцій, тестові завдання та ресурси для самостійної роботи (Федь, 2026). Перспективою є розробка спільних з кафедрою педагогіки завдань, що поєднують культурософський і дидактичний підходи – зокрема, для підготовки майбутніх учителів початкової та дошкільної освіти.

Висновки та перспективи подальших розвідок у даному напрямку. Курс «Історія та культура України» в ДДПУ будується на синтезі чотирьох підходів: компетентнісного, цивілізаційного, аксіологічного та культурософського. Останній є методологічною новацією, що вводить у навчальний процес філософський вимір: питання про сенс культурних явищ для людської особистості, про нарративну ідентичність народу (Рікер), про герменевтику культурного тексту (Гадамер), про «філософію серця» як специфіку українського духовного досвіду (Чижевський, Сковорода).

Курс відповідає освітнім програмам ДДПУ (наказ № 251 від 28.06.2024), формуючи у здобувачів усіх 22 спеціальностей ключові загальні компетентності – передусім громадянську, загальнокультурну та аналітичну. Навчально-методичний посібник В. А. Федя (2026) забезпечує системний та методично опрацьований інструментарій для практичних занять. Система методів – порівняльні таблиці, проблемні есе, аналіз першоджерел як герменевтична практика, «питання-зондування», цифрові проекти – синтезує культурологічний і філософський підходи.

Перспективи подальших досліджень: розробка діагностичного інструментарію для вимірювання сформованості культурософської рефлексії як результату навчання; порівняльний аналіз підходів до викладання ІКУ у різних ЗВО; розробка спільних проектів курсів ІКУ і філософії як єдиної гуманітарної вісі університетської освіти.

ДЖЕРЕЛА І ЛІТЕРАТУРА

Бичко, А. К., & Бичко, І. В. (1993). Феномен української інтелігенції: спроба екзистенційного дослідження. Дрогобич: Відродження.

Власов, В. І. (2023). Історія та культура України: підручник для закладів вищої освіти (2-ге вид.). Київ: Ліра-К.

Гадамер, Г.-Г. (2000). Істина і метод. Київ: Юніверс. (переклад з нім.)

Горський, В. С. (1998). Філософія в українській культурі: методологія та історія. Київ: Центр практичної філософії.

Грицак, Я. Є. (2023). Україна на переломі: історичні нариси. Київ: Критика.

Державний стандарт вищої освіти. (2022). Наказ МОН України. URL: <https://mon.gov.ua>

Забужко, О. (2009). *Notre Dame d'Ukraine: Українка в конфлікті міфологій*. Київ: Факт.

Закон України «Про вищу освіту» № 1556-VII від 01.07.2014. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1556-18>

Козак, Д. Н. (ред.). (2024). *Українська культура XIV–XVII ст.: енциклопедичний довідник*. Львів: Світ.

Кульчицький, С. В., & Мироненко, О. М. (2023). *Історія України: академічний курс*. Київ: Либідь.

Лосєв, О. Ф. (1994). *Філософія. Міфологія. Культура*. Київ: Поліграфкнига.

Мицько, І. З. (2024). *Культура України: від давнини до сучасності*. Львів: Літопис.

Набокова, А. (2024). Розвиток громадянської компетентності здобувачів вищої освіти у контексті цивілізаційних викликів сучасності. *Українознавчий альманах*, 35, 62–69.

Попович, М. В. (1998). *Нарис історії культури України*. Київ: АртЕк.

Рікер, П. (2002). *Сам як інший*. Київ: Дух і Літера. (переклад з фр.)

Сковорода, Г. (1994). *Повне зібрання творів: у 2 т.* Київ: Наукова думка.

Смолій, В. А. (ред.). (2024). *Історія української культури: навч. посібник*. Київ: Либідь.

Толочко, П. П. (2024). *Давня історія України: нариси*. Київ: Мистецтво.

Федь, В. А. (2026). *Історія України та української культури: розширені інструктивно-методичні матеріали до практичних занять та самостійної роботи*. Дніпро: ДДПУ.

Чижевський, Д. І. (2005). *Філософія Г. С. Сковороди*. Харків: Прапор. (репринт вид. 1934 р.)

Шейко, В. М., & Тишевська, Л. Г. (2010). *Формування основ культурології в добу цивілізаційної глобалізації (XIX – початок XXI ст.)*. Київ: Генеза.

REFERENCES

Bychko, A. K., & Bychko, I. V. (1993). *Fenomen ukraïnskoi intelihentsii: sprobа ekzystentsiinoho doslidzhennia* [The phenomenon of the Ukrainian intelligentsia: an attempt at existential research]. Drohobych: Vidrodzhennia. [in Ukrainian].

Vlasov, V. I. (2023). *Istoriia ta kultura Ukrainy: pidruchnyk dlia zakladiv vyshchoi osvity* [History and culture of Ukraine: a textbook for higher education institutions] (2nd ed.). Kyiv: Lira-K. [in Ukrainian].

Gadamer, H.-G. (2000). *Istyna i metod* [Truth and Method]. Kyiv: Yunivers. (transl. from German) [in Ukrainian].

Horskyi, V. S. (1998). *Filosofiiia v ukraïnskii kulturi: metodolohiia ta istoriia* [Philosophy in Ukrainian culture: methodology and history]. Kyiv: Tsentr praktychnoi filosofii. [in Ukrainian].

Hrytsak, Ya. Ye. (2023). *Ukraina na perelomi: istorychni narysy* [Ukraine at a turning point: historical essays]. Kyiv: Krytyka. [in Ukrainian].

Derzhavnyi standart vyshchoi osvity [State Standard of Higher Education]. (2022). Order of the Ministry of Education and Science of Ukraine. URL: <https://mon.gov.ua> [in Ukrainian].

Zabuzhko, O. (2009). Notre Dame d'Ukraine: Ukrainka v konflikti mifolohii [Notre Dame d'Ukraine: Ukrainka in the conflict of mythologies]. Kyiv: Fakt. [in Ukrainian].

Zakon Ukrainy «Pro vyshchu osvitu» № 1556-VII vid 01.07.2014 [Law of Ukraine «On Higher Education»]. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1556-18> [in Ukrainian].

Kozak, D. N. (Ed.). (2024). Ukrainska kultura XIV–XVII st.: entsyklopedychnyi dovidnyk [Ukrainian culture of the 14th–17th centuries: encyclopaedic reference]. Lviv: Svit. [in Ukrainian].

Kulchytskyi, S. V., & Myronenko, O. M. (2023). Istoriiia Ukrainy: akademichnyi kurs [History of Ukraine: academic course]. Kyiv: Lybid. [in Ukrainian]

Losev, O. F. (1994). Filosofiia. Mifolohiia. Kultura [Philosophy. Mythology. Culture]. Kyiv: Polihrafknyha. (transl.) [in Ukrainian].

Mytsko, I. Z. (2024). Kultura Ukrainy: vid davnyiny do suchasnosti [Culture of Ukraine: from antiquity to the present]. Lviv: Litopys. [in Ukrainian].

Nabokova, A. (2024). Rozvytok hromadianskoi kompetentnosti здобувачів вищої освіти у контексті цивілізаційних викликів сучасності [Development of civic competence of higher education seekers in the context of civilisational challenges]. Ukrainoznavchiy almanakh, 35, 62–69. [in Ukrainian].

Popovych, M. V. (1998). Narys istorii kultury Ukrainy [An outline of the history of Ukrainian culture]. Kyiv: ArtEk. [in Ukrainian].

Ricoeur, P. (2002). Sam yak inshyi [Oneself as Another]. Kyiv: Dukh i Litera. (transl. from French) [in Ukrainian].

Skovoroda, H. (1994). Povne zibrannia tvoriv [Complete works]: in 2 vols. Kyiv: Naukova dumka. [in Ukrainian].

Smolii, V. A. (Ed.). (2024). Istoriiia ukrainskoi kultury: navch. posibnyk [History of Ukrainian culture: textbook]. Kyiv: Lybid. [in Ukrainian].

Tolochko, P. P. (2024). Davnia istoriiia Ukrainy: narysy [Ancient history of Ukraine: essays]. Kyiv: Mystetstvo. [in Ukrainian].

Fed, V. A. (2026). Istoriiia Ukrainy ta ukrainskoi kultury: rozshyreni instruktyvno-metodychni materialy [History of Ukraine and Ukrainian Culture: extended instructional and methodological materials]. Dnipro: DDPU. [in Ukrainian].

Chyzhevskyi, D. I. (2005). Filosofiia H. S. Skovorody [The Philosophy of H.S. Skovoroda]. Kharkiv: Prapor. (reprint of 1934 ed.) [in Ukrainian].

Sheiko, V. M., & Tyshevska, L. H. (2010). Formuvannia osnov kulturolohii v dobu tsyvilizatsiinoi hlobalizatsii [Formation of the foundations of cultural studies in the era of civilisational globalisation]. Kyiv: Heneza. [in Ukrainian].

АНОТАЦІЯ

У статті розкриваються методологічні, культурософські та методичні особливості викладання навчального курсу «Історія та культура України» (ІКУ) у ДВНЗ «Донбаський державний педагогічний університет». Актуальність теми зумовлена необхідністю формування цілісного історико-культурного світогляду здобувачів в умовах повномасштабного воєнного вторгнення Росії та активних атак на українську ідентичність. Дослідження спирається на компетентнісний, цивілізаційний, аксіологічний та культурософський підходи.

Обґрунтовано поняття «культурософський підхід» як синтез культурології та філософії культури, що дозволяє студентів ставити не лише питання «що відбулося?», але й «яке значення це має для людини?». Розкрито значення герменевтичної традиції (Г.-Г. Гадамер), нарративної концепції ідентичності (П. Рікер) та вітчизняної «філософії серця» (Д. Чижевський, Г. Сковорода) як теоретичних основ курсу. Проаналізовано роль курсу у формуванні ключових компетентностей, передбачених освітніми програмами ДДПУ (наказ № 251 від 28.06.2024), зокрема громадянської, загальнокультурної та аналітичної компетентностей. Схарактеризовано структуру навчально-методичного посібника В. А. Федя (2026), що охоплює 16 тем повного хронологічного діапазону. Описано систему методів – порівняльні таблиці, проблемні есе, герменевтичний аналіз періоджерел, «питання-зондування», цифрові проекти та тематичні глосарії. Зроблено висновок про необхідність синтезу філософського й культурологічного підходів у викладанні курсу ІКУ.

Ключові слова: історія та культура України, культурософський підхід, філософія культури, герменевтика, компетентнісний підхід, національна ідентичність, освітня програма.

Дата надходження статті до видання: 21.04.2026 р.

Дата прийняття статті до друку після рецензування: 07.05.2026 р.

Дата публікації: 29.05.2026 р.

УДК 378.015.311: [005.336.2-027.561:316.454.52]:378.22.091.3

DOI 10.31865/2077-1827.2(110)2026.361517

DEVELOPING PROFESSIONAL AND COMMUNICATIVE COMPETENCE IN THE TRAINING OF MASTER'S STUDENTS IN EDUCATION: A DOMESTIC AND INTERNATIONAL ANALYSIS

ФОРМУВАННЯ ПРОФЕСІЙНО-КОМУНІКАТИВНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ У ПІДГОТОВЦІ МАГІСТРІВ ОСВІТИ: ВІТЧИЗНЯНИЙ ТА ЗАРУБІЖНИЙ АНАЛІЗ

Чжань Дань

здобувач третього (освітньо-наукового) рівня вищої освіти зі спеціальності «Освітні науки»
E-mail: zhang.dan@udu.edu.ua
ORCID: 0009-0003-5847-2078
Український державний університет
Імені Михайла Драгоманова, Україна

Zhan Dan

holder of a third-level (academic) higher education qualification in the subject area of «Educational sciences»
E-mail: zhang.dan@udu.edu.ua
ORCID: 0009-0003-5847-2078
Dragomanov Ukrainian
State University, Ukraine